

marife

dini arařtırmalar dergisi

Turkish Journal of Religious Studies

cilt / volume: 22 • sayı / issue: 1 • yaz / summer 2022

Kur'an'da Sınırlayıcı Bir Kayıt İfadesi: Allah'ın İzni

A Limitating Registration Term in The Qur'an: Allah's Permission

Ayşe Betül Oruç

Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı

Assist. Prof., Necmettin Erbakan University Ahmet Keleşođlu Faculty of Theology, Department of Taf-sir

Konya / Türkiye

aboruc@erbakan.edu.tr | <https://orcid.org/0000-0003-0114-1991>

Article Type / Makale Tipi

Research Article / Araştırma Makalesi

DOI: 10.33420/marife.1103588

Article Information / Makale Bilgisi

Received / Geliř Tarihi: 14.04.2022

Accepted / Kabul Tarihi: 21.06.2022

Published / Yayın Tarihi: 30.06.2022

Cite as / Atıf: Oruç, Ayşe Betül. "Kur'an'da Sınırlayıcı Bir Kayıt İfadesi: Allah'ın İzni". *Marife* 22/1 (2022): 167-189. <https://doi.org/10.33420/marife.1103588>

Plagiarism / İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Copyright / Telif Hakkı: "This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0) International License." / "Bu makale Creative Commons Atıntı-GayriTicari-Türetilemez 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0) Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır."

e-ISSN: 2630-5550

www.marife.org

Kur'an'da Sınırlayıcı Bir Kayıt İfadesi: Allah'ın İzni

Özet

Kur'an, insanların Allah'la, diğer insanlarla ve toplumla ilişkilerini düzenleyen; onlara dünya ve ahiret hayatında mutluluğa erişme yollarını sunan pek çok konuya temas etmektedir. Ayetlerde üzerinde durulan meseleler kimi zaman ana hatlarıyla ve genel manada ele alınırken kimi zaman da ayrıntılar üzerinde durulmakta, istisnai durumlardan bahsedilmektedir. Farklılık arz eden bu durum Kur'an'ın ana konuları açısından ilgili meselenin önemli olması kadar muhatapların iddiaları ve yanlış inançlarının dikkate alınmasıyla da ilgili olabilmektedir.

Yüce Allah ilahi vahyinde beyan ettiği kimi konularda istisnai durumları ve özel ifadeleri zikretmektedir. Söz konusu ifadeler içerisinde bazı lafızların öne çıktığı görülmektedir. Bunlardan biri de "izin" ifadesinin Allah'a zafede edilerek zikredilmesidir. Allah Teâlâ, bazı konularda kendi iznini bir kayıt ifadesi olarak beyan etmekte ve konunun ancak bu sınırlayıcı lafızla birlikte değerlendirilmesini emretmektedir. Sözü edilen bu durum bazen muhatapların yanlış inanç ve tavırlarıyla alakalı olan bir meseleyle ilgili olabilmektedir. Kimi zaman ise sahih dini anlayış konusunda değer verilen bir konuyla alakalı olarak bu lafzın zikredildiği görülmektedir.

İlahi vahyin insanlara iletilmesinde peygamberin önemli bir konumda olduğu açıktır. Bu bakımdan Kur'an ayetlerinde peygamberin ancak Allah'ın izniyle gönderildiği üzerinde hassasiyetle durulmaktadır. Allah'ın vahyinin peygambere iletilmesi ve peygamberin seçimiyle ilgili ayetlerde "Allah'ın izni" ifadeleri dikkat çekmektedir. Diğer yandan muhatapların Hz. Peygamber'den mucize istekleri ayetlerde konu edilmiştir. Söz konusu ayetlerde mucize konusunda Allah'ın izninin belirleyici olduğu beyan edilmektedir. Bu bakımdan esas failin Allah olduğu vurgulanmaktadır.

Dinin muhataplar tarafından kabul edilmesi ve hayata geçirilmesi meselesi Kur'an'da öne çıkan konular arasındadır. Gerek iman gerekse amel boyutunda insanların farklı seçimlerinin olabileceği, bu bakımdan kimsenin zorlanamayacağı hakikatine ayetlerde dikkat çekilmektedir. Sözü edilen bu ayetlerde imana ermenin, dinin gereklerini yerine getirmenin ve böylece gerçek kurtuluş yeri olan cennete ulaşmanın ancak Allah'ın izniyle mümkün olacağı beyan edilmektedir.

Kur'an'da helâl ve haram hususunda mutlak hüküm verme yetkisinin sadece Allah'a ait olduğu vurgulanmaktadır. Bu bakımdan helâl ve haram hükmü verirken bunun Allah'ın iznine dayanması üzerinde durulmaktadır. İnsanların Allah'a şirk koştukları varlıkların kendilerine şefaati olacakları şeklindeki batıl inançları da ayetlerde konu edilmektedir. Sözü edilen algının büyük bir yanlış olduğu, Allah'ın şefaet konusundaki izninin belirleyici olduğu beyan edilmektedir. Bu açıdan kıyamet günü mutlak yetkinin sadece Allah'ın olduğu, konuşmanın bile ancak O'nun izniyle mümkün olacağı beyan edilmektedir.

Musibet, zarar ve savaş Allah'ın izin kaydıyla beyan ettiği konular arasındadır. Bir musibet ya da zarar verici durumun ancak Allah'ın izniyle gerçekleşebileceği beyan edilirken Allah'ın yüce iradesi ve kapsayıcı kudretine işaret edilmektedir. Ayetlerde savaşa izin verilmesinden savaşta takip edilecek metoda kadar Allah'ın iznine dikkat çekildiği görülmektedir. Bu bakımdan Allah'ın savaştaki dengeleri değiştireceği ve galibiyeti ihsan edeceği beyan edilmektedir.

Çalışmada "izin" ifadesinin Allah'a zafede edilerek zikredildiği ayetlerden bahsedilmektedir. Ayetlerde bahsi geçen konulardaki istisnai durumların, Kur'an'ın bütünlüğü içindeki değerinden ve öneminden söz edilmektedir. "İzin" kelimesinin sahip olduğu anlamlara işaret edilerek tefsir kaynaklarındaki farklı yorumlar üzerinde durulmaktadır. İslam düşünce tarihi içinde değişkenlik gösteren bu yorumların arka planlarından bahsedilmektedir. Kur'an'ın, muhatapların inanç ve algılarını yönlendiren, yanlış ve batıl yollara sapmaktan onları sakandıran ve sınırlandıran hitabının beyan edilmesi bakımından çalışmanın yol gösterici olması umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, izin, sınır, dil.

A Limitating Registration Term In The Qur'an: Allah's Permission

Summary

The Qur'an regulates people's relations with Allah, other people, and society and also explains many issues that offer them the way to reach happiness in this world and the afterlife. While the issues emphasized in the verses are sometimes discussed in main lines and general terms, details are highlighted, and exceptional situations are mentioned. This situation, which differential, may be related to the importance of the relevant issue in terms of the main topics of the Qur'an, as well as considers the claims and false beliefs of the addressees. This situation, which is related to the fundamental goals of

the Qur'an, is effective in the subject of the issue in the verses.

Almighty Allah mentions exceptional situations and particular expressions in some matters that He has declared in His divine revelation. It is seen that some words come to the fore in mentioned expression. One of those mentioned expressions is "permission, willing" by attributing it to Allah. Allah declares his permission in some matters as an expression of record and orders this subject should be evaluated only with this limiting wording. This situation can sometimes be related to an issue associated with the wrong beliefs of the interlocutors. Sometimes, it is seen that this word is mentioned in relation to a subject that is valued in terms of sound religious understanding.

It is clear that the prophet has an important position. In this regard, the belief that the prophet was sent by Allah has great importance of religious perception. It is sensitively emphasized that the prophet was sent only with the permission of Allah in the verses. The expressions of Allah's permission draw attention in the verses about the transmission of Allah's revelation to the prophet and the choice of the prophet. In particular, the addressee's miracle requests from Prophet Mohammed are also mentioned in the verses. It is stated that only Allah's permission is the determining factor for miracles.

The issue of the acceptance and realization of religion by the addressees is among the prominent issues in the Qur'an. The fact that people can have different choices in terms of both faith and deeds, and that no one will be forced in this regard is paid attention in the verses. It is stated that it is possible only by Allah's permission in these aforementioned verses.

It is known that the Qur'an emphasizes that only Allah has the power to make absolute judgments about halal and haram. In this regard, it is stressed that it is based on Allah's permission. The superstitious beliefs of people that the beings they associate with Allah will be their intercessors are also mentioned in the verses. It is declared that the perception mentioned above is a great mistake and that Allah's permission for intercession is decisive.

The issues of misfortune, damage and war are among the subjects declared by Allah, with the permission of Allah. While declaring that a calamity or damaging situation can only happen with Allah's permission, it points to Allah's supreme will and all-inclusive power.

In the study, the verses in which the expression of permission attributing to Allah are mentioned. The value and importance of exceptional cases in the general meaning network of the Qur'an are mentioned in the verses. Different interpretations in tafsir sources are emphasized by pointing out the various meanings of the word permission. The backgrounds of these interpretations, which vary in the history of Islamic thought, are mentioned. It is hoped that the study will be guiding in terms of declaring the language pattern of the Qur'an that directs the beliefs and perceptions of the interlocutors, limits, and prevents them from deviating from wrong and superstitious ways.

Keywords: Tafsir, Qur'an, permission, limitation, language.

Giriş

Kur'an muhataplarının din konusundaki sorularını dikkate almakta; onların bu alandaki yanlış inanç ve zihniyetlerini hedef alarak düzeltmelerde bulunmaktadır. Bu noktada Kur'an ayetleri, birtakım konulara genel çerçevede temas ederken kimi konuları ise ayrıntılarıyla sunmaktadır. Her bir meselenin tekdüze bir yapı arz etmediği, değişkenliklerin ve sorunların çeşitlenebildiği vakası dikkate alındığında, ayetlerde ele alınan her meselenin de birbirinden farklı yönleriyle sunulduğu görülmektedir. Dolayısıyla konuların ele alınmasında ve sunulmasında bütün bu unsurların dikkate alındığı açıktır.

Yüce Allah beyan ettiği konularda bazı istisnai durumları ve sınırları açıklamaktadır. Zira meselelerin insan zihninde müşahhas kılınması bakımından sınırların doğru çizilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Allah Teâlâ'nın ayetlerde konuyu sınırlandırmak üzere kullandığı ifadelerden biri de "izin"dir. Bu ifadeyi kendine izafetle kullanan Yüce Allah, kimi konularla alakalı genel algının çok ötesinde birtakım hususların olduğunu beyan etmektedir. Böylece konunun farklı boyutlarına dikkat çekerek muhataplarını uyarmaktadır.

Kur'an'la alakalı çalışmalarda ele alınan konulardan biri de ayetlerde yer alan bazı lafızların tek bir manaya işaret etmediği gerçeğidir. Müsterek lafızlar, farklı ayetlerde farklı manalarıyla öne çıkabilmektedir. Bu bakımdan Kur'an ayetlerinde yer alan ifadelerin anlamlandırılmasında ayetlere, ayetlerin bağlamına ve Kur'an'ın bütünlüğüne dikkat edilmelidir. Aksi takdirde Kur'an'ı yorumlama serüveninde ciddi hatalar ortaya çıkabilmektedir. Zerkeşi (ö. 794/1392), Kur'an'ın bütünlüğü içinde lafızların farklı manalarına işaret etmekte ve bu konuya "el-Vücûh ve'n-Nezâir" başlığı altında dikkat çekmektedir. Buna göre Kur'an'da farklı bağlamlarda zikredilen "el-hüdâ" kelimesi beyan,¹ din,² iman,³ davetçi,⁴ peygamberler ve kitaplar⁵ başta olmak üzere farklı manalara gelebilmektedir. Aynı şekilde "el-esef", "el-burûc", "el-berru" ve "el-baħru" gibi kelimeler farklı ayetlerde farklı manalarla öne çıkmaktadır.⁶ Beşer keliminde bulunmayan bu özellik, yani Kur'an'ın kelimenin çok farklı manalarına işaret etmesi, Kur'an'ın bir icaz yönü olarak ifade edilmektedir.⁷ Zira bu özellik Kur'an'ın anlam zenginliğini ve üslubunun güzelliğini ifade etmektedir.

Ayetlerde yer alan kelimelerin farklı bağlamlarda farklı anlamlarıyla vurgulanması keyfiyeti "izin" kelimesi özelinde de dikkat çekmektedir. Söz konusu kelimenin yer aldığı ayetlerde bir yandan konunun sınırları beyan edilirken bir yandan da kelimenin farklı manalarıyla önemli hususlar vurgulanmaktadır. Bu bağlamda araştırmamızın amacı "izin" kelimesinin Allah'ın ismine izafetle kullanıldığı ayetlerde kelimenin farklı anlamlarını beyan etmek ve ilgili konularda meselenin sınırlı yönlerine işaret etmektir. Böylelikle kelimenin taşıdığı manalara ve tefsir kaynaklarındaki farklı yorumlara değinerek Allah'ın kayıt ifadesiyle zikrettiği konuların önemini öne çıkartılması hedeflenmektedir.

1. İzin Kelimesinin Anlamları ve Kur'an'daki Kullanımları

İzin kelimesi sözlükte bağ, bağlantı, sap ve tutacak anlamlarındaki "ezn" kökünden gelmektedir.⁸ Fiil olarak bu kelimedenden türeyen kelimeler işitme, "bilme" (*ezine*), "bir kimseye herhangi bir hususta izin verme" (*izn*), "izin isteme" (*iste'zene*),

¹ *Kur'an Yolu Meâli*, haz. Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015), el-Bakara 2/5.

² Âl-i İmrân 3/73.

³ Meryem 19/76.

⁴ er-Ra'd 13/7; el-Enbiyâ 21/73.

⁵ el-Bakara 2/38.

⁶ Ebû Abdillâh Bedrüddîn Muhammed b. Bahâdır b. Abdillâh et-Türki el-Mısrî el-Minhâcî ez-Zerkeşi, *el-Burhân fî 'ulûmi'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim (Sayda-Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, 2006), 1/84-86.

⁷ Zerkeşi, *el-Burhân fî 'ulûmi'l-Kur'ân*, 1/84; Ebû'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî, *el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim (Mısır: el-Hey'etü'l-Misriyyetü'l-Âmme li'l-Kitâb, 1974), 2/144.

⁸ Ebû Abdurrahmân Amr b. Temîm el-Ferâhîdî Hâlif b. Ahmed, *Kitâbü'l-Ayn* (Beyrut- Lübnan: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2003), "ezn", 1/62; Ebû'l-Huseyn Ahmed b. Fâris el-Kazvîni İbn Fâris, *Mu'cemu Mekâyis'i'l-Luġa*, thk. Abdusselâm Muhammed Hârûn (Dâru'l-Fikr, ts.), "ezn", 1/76; Ebû'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. ez- Ömer b. Muhammed Zemahşerî, *Esâsü'l-Belâġa*, thk. Muhammed Bâsil (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1998), "ezn", 1/23; Ebû'l-Fadl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab* (Beyrut: Dâru'l-Meârif, ts.), "ezn", 1/52; Ebû't-Tâhir Mecduddîn el-Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsu'l-muhît* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2005), "ezn", 1175.

“bildirme ve öğretme” (*āzene*), “bir işin gereklerini muhakkak surette yerine getirme”, yemeğe karşı iştahın artması (*ezine li rāihati't-ta'ām*) anlamlarında kullanılmaktadır.⁹ “İşitme organı kulak” (*uznun*), “ilan ve bildiri” (*ezān*), “her şeye kulak verip, işittiği her şeyi tasdik eden kimse” (*raculun uzunun/raculun ezinetun*), “namaz için çağrı yapan kişi” (mü'ezzin) anlamında bu kelimenin türevlerinin kullanıldığı görülmektedir. Yüksek makamda bulunan bir kimse için “sunma ve ilan etme” anlamında *te'ezzene* kelimesi kullanılmaktadır. Bu kelime, muhatabı sorumlu tutan ve bağlayıcı olan ilan, sunum,¹⁰ tehdit,¹¹ yasaklama,¹² korkutma ve uyarı¹³ anlamlarını içermektedir. Bir şeyin izniyle yapılması, aynı zamanda o işin onun emriyle¹⁴ ve bilgisiyle¹⁵ olduğu anlamına gelmektedir.

Kur'an'da izin kelimesinin gerek isim gerek fiil olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu ayetlerin büyük bölümünde ilgili ifade Allah'a nispet edilmektedir. Helâl ve haram konusunda hüküm verme yetkisinin Allah'ın olduğu beyan edilirken¹⁶ ya da şirk koşulan varlıklar adına Allah'ın izin vermediği din kuralları koymak eleştirilirken bu ifade kullanılmaktadır.¹⁷ Şefaet konusunda Allah'ın izninin bir kayıt olarak zikredildiği ayetlerde de izin kelimesi dikkat çekmektedir.¹⁸ Allah'ın yapılmasına ve içinde isminin anılmasına izin verdiği mekânlardan bahsedilirken izin kelimesi Allah'a atıfla kullanılmaktadır.¹⁹ Kıyamet gününün dehşet verici halleri anlatılırken o gün mutlak hüküm sahibinin Allah olduğu beyan edilmekte ve ancak O'nun izin verdiklerinin konuşabileceği,²⁰ inkârcılara izin verilmeyeceği²¹ beyan edilmektedir.

Saldırıya uğrayanlara ve zulüm altındakilere savaş için izin verildiği ifade edilirken izin kelimesi meçhul formda kullanılmaktadır.²² Savaşta takip edilecek yolu belirlemenin²³ ve savaşta öne geçmenin²⁴ Allah'ın izniyle olduğu beyan edilmektedir. Nice az topluluğun Allah'ın izniyle büyük toplulukları yendiği²⁵ ilan edilmekte; savaşta Allah'ın izniyle galibiyetin elde edildiği vurgulanmaktadır.²⁶

Bir musibetin ancak Allah'ın izniyle başa gelmesi,²⁷ Allah izin vermeden

⁹ Halîl b. Ahmed, “ezn”, 1/62; İbn Fâris, “ezn”, 76, 77; Ebû Nasr İsmâil b. Hammâd el-Cevherî, *es-Sihâh tâcû'l-lüga ve's-sihâhu'l-arabiyye*, thk. Ahmed Abdülğafûr Attâr (Beyrut- Lübnan: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 1984), “ezn”, 5/2068; Zemahşerî, “ezn”, 1/23; İbn Manzûr, “ezn”, 1/51-53.

¹⁰ Halîl b. Ahmed, “ezn”, 1/62.

¹¹ Fîrûzâbâdî, “ezn”, 1175.

¹² Cevherî, “ezn”, 5/2069; İbn Manzûr, “ezn”, 1/53.

¹³ Zemahşerî, “ezn”, 1/23.

¹⁴ Halîl b. Ahmed, “ezn”, 1/62; İbn Fâris, “ezn”, 1/77.

¹⁵ İbn Fâris, “ezn”, 1/77; İbn Manzûr, “ezn”, 1/51; Fîrûzâbâdî, “ezn”, 1175.

¹⁶ Yûnus 10/59.

¹⁷ eş-Şûrâ 42/21.

¹⁸ el-Bakara 2/255; Yûnus 10/3; Tâhâ 20/109; es-Sebe' 34/23; en-Necm 53/26;

¹⁹ en-Nûr 24/36.

²⁰ Hûd 11/105; en-Nebe' 78/38.

²¹ en-Nahl 16/84; el-Mürselât 77/36.

²² el-Hac 22/39.

²³ Âl-i İmrân 3/166; el-Haşr 59/5.

²⁴ Âl-i İmrân 3/152; el-Enfâl 8/66.

²⁵ el-Bakara 2/249.

²⁶ el-Bakara 2/251.

²⁷ et-Tegâbün 64/11.

insanların birbirlerine²⁸ ya da insanların iman edenlere zarar veremeyeceği,²⁹ göğün yere düşmesini Allah'ın izniyle engellediği,³⁰ ölümün de ancak Allah'ın izniyle gerçekleştiği beyan edilmektedir.³¹

Peygamberin Allah'ın izniyle gönderildiği,³² vahyin Cebrâil vasıtasıyla Hz. Peygamber'e indirilmesinin Allah'ın izniyle olduğu,³³ bir peygamberin ancak itaat edilmek üzere Allah'ın izniyle gönderildiği³⁴ bildirilmektedir.

Mucize konusuyla ilgili birçok ayette Allah'ın iznine işaret edilmektedir. Mucizenin ancak Allah'ın izniyle olduğu,³⁵ Allah'ın izniyle Hz. Süleyman'ın cinlerden ordusunun bulunduğu,³⁶ Hz. İsa'nın mucizelerinin de Allah'ın izniyle gerçekleştiği³⁷ beyan edilmektedir. Hz. İsa'nın mucizelerini sıralayan Yüce Allah "benim iznimle" kaydıyla bu mucizelerden söz etmektedir.³⁸

İman, amel ve diğer bazı konularda da "Allah'ın izni" ifadesinin zikredildiği görülmektedir. İmanın ancak Allah'ın izniyle olduğu,³⁹ Allah'ın izniyle amellerin farklı mertebelerde bulunduğu,⁴⁰ ihtilafların son bulmasının Allah'ın izniyle olduğu,⁴¹ Allah'ın izniyle insanların karanlıktan aydınlığa çıktığı,⁴² meleklerin ve ruhun Allah'ın izniyle indiği,⁴³ Allah'ın izniyle cennet ve mağfirete çağırdığı,⁴⁴ cennette Allah'ın izniyle nimet verileceği,⁴⁵ cennette ebedi kalmanın da Allah'ın izniyle olduğu⁴⁶ beyan edilmektedir. Güzel memleketin bitkisinin güzel olması yine Allah'ın iznine bağlanmaktadır.⁴⁷

İzin kelimesi Kur'an'da Hz. Peygamber ve muhatapları arasında yaşanan kimi konulardan bahseden ayetlerde de yer almaktadır. Savaş ya da özel görüşme esnasında muhatapların izin talepleri ve Allah Resulü'nün tavrı ayetlerde konu edilmektedir.⁴⁸

İzin kelimesinin bazı ayetlerde Hz. Yusuf'un babasına⁴⁹ ve Firavun'a⁵⁰ atıfla kullanıldığı görülmektedir. Başkasının evine girmek üzere izin istenmesi meselesi⁵¹

²⁸ el-Bakara 2/102.

²⁹ el-Mücâdele 58/10.

³⁰ el-Hac 22/65.

³¹ Âl-i İmrân 3/145.

³² el-Ahzâb 33/46.

³³ el-Bakara 2/97; eş-Şûrâ 42/51.

³⁴ en-Nisâ 4/64.

³⁵ er-Râd 13/38; İbrâhîm 14/11; el-Mü'min 40/78.

³⁶ es-Sebe' 34/12.

³⁷ Âl-i İmrân 3/49.

³⁸ el-Mâide 5/110.

³⁹ Yûnus 10/100.

⁴⁰ el-Fâtır 35/32.

⁴¹ el-Bakara 2/213.

⁴² el-Mâide 5/16; İbrâhîm 14/1.

⁴³ el-Kadr 97/4.

⁴⁴ el-Bakara 2/221.

⁴⁵ İbrâhîm 14/25.

⁴⁶ İbrâhîm 14/23.

⁴⁷ el-A'râf 7/58.

⁴⁸ et-Tevbe 9/43, 44, 45, 49, 53, 83, 86, 90, 93; en-Nûr 24/62; el-Ahzâb 33/13.

⁴⁹ Yûsuf 12/80.

⁵⁰ el-A'râf 7/123; Tâhâ 20/71; eş-Şuarâ 26/49.

⁵¹ en-Nûr 24/28.

ya da aynı ev içinde günün belli vakitlerinde izin isteme konusu⁵² ayetlerde ele alınmaktadır. Nikâhlanma konusunda ise ailenin izninden bahsedilmektedir.⁵³

Görüldüğü üzere izin kelimesi Kur'an'da gerek Allah Teâlâ gerekse yaratılanlara atıfla zikredilmektedir. Çalışmada izin kelimesinin Allah'ın ismine izafe edilerek kullanıldığı ayetlerden ve bu ayetlerde ele alınan konulardan bahsedilecektir.

2. Kur'an'da "Allah'ın İzni" Kaydıyla Yer Alan Konular

Kur'an'da insanların Yüce Allah'la ve birbirleriyle ilişkileri bakımından bazı konular ele alınmaktadır. Bu konularla alakalı temel ilkeler ve uyarılar sıralanmaktadır. Kimi zaman bu meselelerin sınırları caydırıcı bir ifade ya da bir kayıt ifadesiyle yer alabilmektedir. Ayetlerde bir mesele hakkında sınırların bildirilmesinde kullanılan kayıt ifadelerinden biri de "Allah'ın izni" lafzıdır. Kimi zaman muhatapların sorularına verilen cevaplarda kimi zaman da konuyla alakalı genel bir yargıyı düzeltme adına bu kayıt ifadesinin kullanıldığı görülmektedir.

2.1. Peygamberlik Konusunda "Allah'ın İzni" Kaydı

Yüce Allah, Kur'an'da çeşitli vesilelerle Hz. Muhammed'in kendisinin belirlediği bir beşer elçi olduğunu, vahye muhatap kılındığını ve dini tebliğle mükellef bulunduğunu beyan etmektedir. Allah Resulü elçi melek vasıtasıyla vahiy almaktadır. Hz. Peygamber'in Allah tarafından peygamber olarak seçilmesine itiraz eden ve her fırsatta düşmanlıklarını gösteren Medine Yahudilerinden kimileri vahyi getiren melek Cebrâil'e düşman olduklarını ilan etmektedir. Onlar Cebrâil'in sadece savaş, zorluk ve sıkıntı getirdiğini iddia ederek onu kendilerine düşman kabul etmektedirler.⁵⁴ Mikâil'in ise bereket ve rahmet getirdiğini⁵⁵ bu yüzden kendilerinin dostu olduğunu söylemektedir.⁵⁶ Yahudilerden kimileri şöyle bir iddiada bulunmaktan da geri durmamaktadır: "Eğer Muhammed'e vahyi getiren Mikâil olsaydı ona uyardık ve iman ederdik. Çünkü Mikâil, rahmeti ve bolluğu indirmektedir. Oysa Cebrâil, azabı, savaşı ve zorluğu indirir, o bizim düşmanımızdır. Bu nedenle ona uymayız."⁵⁷ Allah Teâlâ, onların bu konudaki yaklaşımına işaret ederek Cebrâil'e düşman olanlara cevap vermektedir. Cebrâil'in kendi izniyle Kur'an'ı indirdiğini bildirmektedir.⁵⁸ Buna göre Cebrâil, Rabbinin izniyle katından peygamberlere vahyi getiren görevli

⁵² en-Nûr 24/58, 59.

⁵³ en-Nisâ 4/25.

⁵⁴ Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî et-Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'an*, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî (Hicr: Dâru Hicr, 2001), 2/286, 287, 290; Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an haqqâ'ika gavâmi'zi't-tenzil ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vîl*, thk. Âdil Ahmed Abdülmecûd - Ali Muhammed Muavvid (Riyad: Mektebetü'l-'Ubeykân, 1998), 1/301; Ebû'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâil İbn Kesir, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, thk. Mustafa es-Seyyid Muhammed vd. (Mektebetü Evlâdi's-Şeyh li't-Türâs, ts.), 1/501.

⁵⁵ İbn Kesir, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 1/507.

⁵⁶ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/301; İbn Kesir, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 1/499.

⁵⁷ Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd el-Mâtürîdî, *Te'vilatu ehli's-sünne - Tefsîru'l-Mâtürîdî*, thk. Mecdî Baslûm (Beirut- Lübnan: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2005), 1/517; Ebû Abdullah Muhammed el-Kurtubî, *el-Câmî li-ahkâmi'l-Kur'an*, ed. Abdullah b. Abdu'l-muhsin Türkî (Beirut- Lübnan: Müessesetü'r-Risâle, 2006), 2/261.

⁵⁸ el-Bakara 2/97.

melektir.⁵⁹

Ayetteki “Allah’ın izniyle” kaydı, Cebrâil’in vahiy getirmesinin Allah’ın emri ile meydana geldiğini beyan etmektedir.⁶⁰ Dolayısıyla Cebrâil’e düşmanlık beslemelerinin doğru olmadığı zira onun bu görevi Allah’ın emriyle yaptığı beyan edilmektedir. Yani bu, Cebrâil’in kendi seçimi değildir.⁶¹ Bu açıdan “Allah’ın izni” kaydı onların aleyhinde bir delil olarak değerlendirilebilir.⁶² Zira vahiy, bizzat Allah tarafından indirilmektedir. Eğer bu konuda bir isyan ya da reddetme söz konusuysa bu, Allah’a düşmanlık olur ki bu da küfürdür.⁶³ Diğer yandan bütün meleklerin Allah’ın dostu olduğu ve Allah’ın dostuna düşmanlık gösterenlerin esasında Allah’a düşman olduğu hakikati de vurgulanmaktadır.⁶⁴

İzin kelimesinin kolaylaştırma anlamı üzerinde duran Zemahşerî (ö. 538/1144), Kur’an’ın Allah Resulü’nün kalbine onu ezberlemesi ve anlaması bakımından indirilmesinin kolaylaştırıldığı şeklinde bir açıklamada bulunmaktadır.⁶⁵ Dolayısıyla vahiy, Allah’ın ilmiyle ve bu inişi mümkün kılmasıyla gerçekleşmektedir.⁶⁶

Hz. Peygamber’in elçi melek vasıtasıyla kendisinden vahiy aldığını beyan eden Allah Teâlâ, vahiy konusunun kendi izni ile gerçekleştiğini hatırlatmaktadır. Dolayısıyla vahiy hadisesi nedeniyle, Allah’ın itaatkâr kulları meleklerle yönelik bir itham kabul edilemez. Öte yandan değerli bir gece içinde meleklerin ve ruhun inişini anlatan ayette bu inişin Allah’ın izniyle gerçekleştiği üzerinde durulmaktadır.⁶⁷ Böylelikle sözü edilen varlıkların hareket ve tasarruflarında Rablerinin iznine bağlı oldukları beyan edilmektedir.⁶⁸ Onların Allah’ın emriyle⁶⁹ gerçekleşmesini dilediği şey ile indikleri haber verilmektedir.⁷⁰

Vahyin Allah’ın izniyle gerçekleştiğini beyan eden bir diğer ayette ise Allah’ın insanla konuşmasından bahsedilmektedir. Bu iletişim şekillerinin gerçekleşmesinin yine Allah’ın iznine bağlandığı görülmektedir.⁷¹ Böylece ilahi vahiy, Allah’ın izniyle vahyin gerçekleştiğini ve vahyin muhtevasının da Allah tarafından belirlendiğini ortaya koymaktadır.⁷² Hatta “Allah’ın izni” kaydı bir şeyin zatı itibarıyla iyi ya da kötü olmadığını, bu konuda belirleme yetkisinin Allah’ta olduğunu ispat sadedinde

⁵⁹ Taberî, *Câmi’u’l-beyân ‘an te’vîli âyi’l-Kur’ân*, 2/292; İbn Kesir, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, 1/508.

⁶⁰ Taberî, *Câmi’u’l-beyân ‘an te’vîli âyi’l-Kur’ân*, 2/293.

⁶¹ Emînü’l-İslâm Ebî Alî el-Fadl b. el-Hasen et-Tabersî, *Mecma’u’l-beyân fi Tefsîri’l-Kur’ân* (Beyrut-Lübnan: Dârü’l-’Ulûm, 2005), 1/229.

⁶² Muhammed Reşid Rızâ, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Hakîm* (Kahire: Dârü’l-Menâr, 1947), 1/392.

⁶³ Fahrüddîn Muhammed b. Ömer er-Râzî, *Tefsîru’l-Fahri’-Râzî Mefâtihu’l-Gayb* (Dârü’l-Fikr, 1981), 3/221.

⁶⁴ Süleyman Ateş, *Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsîri* (Yeni Ufuklar Neşriyat, ts.), 1/200.

⁶⁵ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/302.

⁶⁶ Ebû Muhammed Abdülhak b. Gâlib b. Abdirrahmân b. Gâlib el-Muhâribî el-Girnâtî el-Endelüsî İbn Atiyye, *el-Muharrerü’l-vecîz fi tefsîri’l-kitâbi’l-Azîz*, thk. er-Rehâle el-Fârûk vd. (Katar: Vezâretü’l-Evkâf ve’s-Şu’ûni’l-İslâmiyye, 2007), 1/294.

⁶⁷ el-Kadr 97/4.

⁶⁸ Râzî, *Tefsîru’l-Fahri’-Râzî Mefâtihu’l-gayb*, 32/35.

⁶⁹ Ebû’l-Hasen Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*, thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut-Lübnan: Müessesetü’t-Târîhi’l-Arabî, 2002), 4/771.

⁷⁰ Kurtubî, *el-Câmi li-aḥkâmi’l-Kur’ân*, 12/396.

⁷¹ eş-Şûra 42/51.

⁷² Taberî, *Câmi’u’l-beyân ‘an te’vîli âyi’l-Kur’ân*, 20/540, 541; Kurtubî, *el-Câmi li-aḥkâmi’l-Kur’ân*, 18/507.

zikredilmektedir.⁷³ Bu bakımdan insan algısını aşan bir boyuta sahip vahiy konusunda mutlak yetkinin Allah'ta olduğu hatırlatılmakta; vahyin ilahi menşeli olduğu vurgulanmaktadır.

Peygamberin insanlara tebliğ ettiği vahyin keyfiyetinde ve muhtevasında belirleyici olan Allah, peygamberlerin gönderilmesi konusunda da kendisinin iznini bir kayıt olarak ilan etmektedir. Peygamberlerin Allah'ın izniyle itaat edilmek üzere gönderildiğini haber vermektedir.⁷⁴ Yani bir kimseye itaat, ancak Allah'ın muvafakatiyle mümkündür. Bu bakımdan bir kimseye ancak Allah'ın izniyle itaat edilebilir.⁷⁵ Dolayısıyla ayetteki izin kaydıyla, Allah'ın itaat edilmesini istediği kimselere itaat edilmesi, itaat edilmemesini istediği kimselere itaat edilmemesi emredilmektedir.⁷⁶

Peygamberlerin itaat edilmek üzere Allah'ın izniyle gönderildiğini beyan eden ayet, peygamberlere itaati öne çıkartmaktadır. Ancak peygamberlere itaati gerçekleştirmeyenler de bulunmaktadır. Dolayısıyla ayetteki izin ifadesini ilim anlamında ya da Allah'ın bir grubu değil diğerlerini irşad etmesi anlamında kabul etmek mümkün olmaktadır. Zira Allah kulunun iman edeceğini bilir ve onu muvaffak kılarırsa sanki ona izin vermiş olmaktadır. İznin hakiki anlamı da ilimle birlikte onu gerçekleştirebilecek imkânın muhataba verilmesi ve muhatap için onun mümkün kılınmasıdır.⁷⁷

“Allah'ın izni” kaydını, Allah'ın meşiet ve muradı ile kulların fiilleri konusundaki farklı yaklaşımlar açısından değerlendirmek de mümkündür. Bu durumda izin kelimesine verilecek anlama göre farklı yaklaşımlar öne çıkabilmektedir. Bu çerçevede Mutezile'nin ilgili kelimeye anlam verirken kelami paradigmalarına uygun hareket etme konusunda hassasiyet gösterdiği görülmektedir. Zemahşerî, peygamberin Allah tarafından gönderilmesinin zaten ona izin verildiği anlamını ifade etmesine rağmen “Allah'ın izni” kaydının ayrıca gelmesinin nedeni üzerinde durmaktadır. Ona göre burada iznin gerçek anlamı kastedilmemektedir. Kastedilen kolaylaştırıcıdır. İstiareli bir kullanım vardır. İmkânsız bir hususun gerçekleştirilmesi bakımından kolaylaştırma anlamı söz konusudur. Zira şirk ve cehalet ehlinin tevhide ve şeriate davet edilmesi oldukça güç bir iştir. Ancak Allah'ın kolaylaştırması ile bu işin gerçekleşmesi mümkün olabilir. Dolayısıyla bu konuda Allah'ın izin vermesi, Allah'ın kolaylaştırması anlamındadır. Dilde kelimenin bu anlamda kullanıldığı görülmektedir. Cimri bir kimse için “İnfak konusunda me'zûn değildir”, denir ki bu, harcama yapmanın onun için çok zor olması anlamındadır.⁷⁸ Müfessir Râzî'nin (ö. 606/1210) nakilde bulunduğu Ebû Ali el-Cubbâî (ö. 303/916) ise ayeti “Ben bir peygamber gönderiyorsam ona itaati ve onu tasdiki murat ediyorum. Ona isyan edilsin diye onu göndermem.” şeklinde açıklamaktadır. Dolayısıyla bu ayeti Allah'ın ancak itaati murat ettiğine; peygamberlerine isyanı murat etmediğine dair bir delil olarak

⁷³ Râzî, *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzî Mefâtihu'l-gayb*, 27/191.

⁷⁴ en-Nisâ 4/64.

⁷⁵ Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*, 1/386; Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 7/198; İbn Kesir, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 4/140.

⁷⁶ Mâtürîdî, *Te'vilatu ehli's-sünne -Tefsîru'l-Mâtürîdî*, 3/240.

⁷⁷ İbn Atiyye, *el-Muharrerü'l-vecîz*, 2/594.

⁷⁸ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 5/78.

kabul etmektedir. Râzî ise izin kelimesinin irade anlamında değil emir anlamında olduğunu belirtmektedir. Çünkü ayette bütün vakitlerde bütün insanlar tarafından gerçekleştirilecek itaat kastedilmemektedir. Dolayısıyla ayette zikredilen izin, emir anlamında kabul edilmelidir.⁷⁹

Hız. Peygamber'in Allah tarafından seçilen bir elçi olduğunu, görev ve sorumluluk sınırlarını beyan eden ayette de "Allah'ın izni" kaydı dikkat çekmektedir.⁸⁰ Hz. Peygamber'in ümmetine tebliğ konusunda şahid, cenneti müjdeleyen ve cehennemle uyaran olarak gönderildiği; Allah'a tevhid üzere iman etmek, O'ndan başka hiçbir şeye ilahlık yüklememek ve O'na ortak koşmamak üzere görevlendirildiği beyan edilmektedir. Bütün bu hususlar Allah'ın bu konuda Hz. Peygamber'e verdiği izne bağlıdır.⁸¹ Allah'ın bu konudaki emrine uygun olarak⁸² sadece Allah'ın emriyle takdir ettiği şeyin vaktinde, zamanı gelince gerçekleşmesi kastedilmektedir.⁸³

Konuyla ilgili ayetlerdeki "Allah'ın izni" kaydı, peygamberlerin Allah tarafından seçildiğine işaret etmektedir. Peygamberler Allah'ın kendilerine verdiği yetkiyle insanları tevhide davet etmektedir ve Allah tarafından desteklenmektedir. Her inanan kişi davetçi olabilir fakat onlar, peygamberlerden farklı bir konumdadır. Zira Allah tarafından seçilip tayin edilen peygambere itaat ya da isyan etmek Allah'a itaat ve isyan olarak kabul edilmektedir.⁸⁴ Nihayetinde peygamberin misyonu dikkate alındığında "Allah'ın izni" kaydı, gerek peygamberlik misyonunu güçlendirmekte gerekse peygambere yönelik iddia ve itirazlarda asıl muhatabın Allah olduğunu beyan etmektedir.

2.2. Mucize Konusunda "Allah'ın İzni" Kaydı

Yüce Allah, insanlara doğru yolu göstermeleri için peygamberleri seçtiğini ve onlara vahyini indirdiğini ifade etmektedir. Bu peygamberlere verilen bazı olağanüstü hadiseler de işaret etmektedir. Ayetlerde Hz. Sâlih'in dışı devesi,⁸⁵ Hz. Musa'nın asası ve parlayan eli,⁸⁶ Hz. İsa'nın ortaya koyduğu olağanüstü hadiseler⁸⁷ vurgulanmaktadır. Diğer yandan Kur'an'da muhatapların, inkârcıların Hz. Peygamber'den mucize konusunda farklı taleplerde buldukları ve ona yönelik birtakım itirazları gündeme getirdikleri ifade edilmektedir. Öne çıkan bu söylemlere karşı Kur'an, mucizenin Allah tarafından verildiğini, farklı peygamberlerin mucizelerinden örneklerle belirleyici olanın Allah olduğunu beyan etmektedir.

Kur'an'da hiçbir peygamberin kendiliğinden mucize getiremeyeceği, mucizenin ancak Allah'ın izniyle gerçekleşeceği defaatle vurgulanmaktadır.⁸⁸ Böylece ayetler peygamberlerin kendiliklerinden mucize getirmesinin söz konusu

⁷⁹ Râzî, *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzî Mefâtihu'l-gayb*, 10/165.

⁸⁰ el-Ahzâb 33/46.

⁸¹ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Kur'ân*, 19/126.

⁸² Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*, 3/500; Kurtubî, *el-Câmî li-ahkâmi'l-Kur'ân*, 17/172; İbn Kesir, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 9/187.

⁸³ İbn Atiyye, *el-Muharrerü'l-vecîz*, 7/128.

⁸⁴ Ebu'l-Al'â Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an* (İstanbul: İnsan Yayınları, 1991), 4/432.

⁸⁵ el-A'râf 7/73.

⁸⁶ el-A'râf 7/106-108; Hûd 11/96; el-Kasas 28/31-32, 35.

⁸⁷ Âl-i İmrân 3/49-50.

⁸⁸ Bk. er-Râd 13/38; İbrâhîm 14/11; el-Mü'min 40/78.

olamayacağını,⁸⁹ mucizenin ancak Allah'ın emri ile gerçekleşeceğini beyan etmektedir.⁹⁰ Esasında bir mucize, durumu ortaya koymak konusunda yeterlidir. Bunun dışında Allah dilerse bu mucizeyi meşietî ile takdir eder, gerçekleştirir, dilerse gerçekleştirmez.⁹¹ Dolayısıyla bu ifadeyi, yasaklama ve uyarı anlamında kabul etmek de mümkündür.⁹²

Hız. Peygamber'i önceki peygamberlerle karşılaştırarak onların mucizelerinin benzeri bir mucize getirmesini ondan isteyenlere karşılık ayet, gerek önceki peygamberlerin gerekse Hız. Muhammed'in bir mucize getirmeye kudretinin olmadığını; bu konuda Allah'ın gerekli gördüğü yer ve zamanda mucizenin gerçekleşeceğini haber vermektedir.⁹³

Peygamberin seçimi, vahiy alması ve vahyin muhtevasında "Allah'ın izni" bir kayıt olarak zikredilmektedir. Meselenin tamamen Allah'ın kudretinde olduğu açıklanmaktadır. Sayılanların bir parçası olan mucize konusunda da Allah'ın yetki sahibi olduğu açıktır. Bu bakımdan Kur'an'da kimi peygamberlerin mucizeleri sayılırken "Allah'ın izni" ifadesi dikkat çekmektedir. Hız. Süleyman'a verilen mucizelerin sayıldığı Sebe' 34/12. ayette cinlerin, Rabbinin izniyle onun emrinde olduğu haber verilmektedir. Allah'ın emriyle,⁹⁴ cinleri ona musahhar kılmak suretiyle⁹⁵ bu mucizenin gerçekleştiği beyan edilmektedir.

İzni ifadesinin "iznimle" şeklinde üç defa kullanıldığı el-Mâide 5/110. ayette ve "Allah'ın izniyle" ifadesinin yer aldığı Âl-i İmrân 3/49. ayette Hız. İsa'nın mucizeleri sıralanmaktadır. Hız. İsa'nın mucizelerinin de Allah'ın yardımı ve ilmi,⁹⁶ kudreti, iradesi, meşietî⁹⁷ ve kolaylaştırması⁹⁸ ile gerçekleştiği haber verilmektedir. Her ne kadar mucizeler, peygamberlerin eliyle doğruluklarına ve peygamberliklerine yönelik bir delil olsa da hakiki anlamda Allah'ın dilemesi ve yaratması ile gerçekleşmektedir. Peygamberlerin elinde bu mucizelerin gerçekleşmesi ise mucizelerin onlar adına peygamber olduklarına yönelik bir delil olmasıyla ilgilidir.⁹⁹ Dolayısıyla mucizelerde hakiki fail olarak fiil Allah'a izafe edilmekte; ancak Allah'ın yaratmasıyla bunun gerçekleşeceği beyan edilmektedir.¹⁰⁰ Bu bakımdan Hız. İsa'ya verilen mucize devamlı surette ona verilen bir özellik değildir. Sözü edilen mucizeler yalnızca Allah Teâlâ'nın izni ve desteğiyle gerçekleşmektedir.¹⁰¹

Peygamberin insanların arasından seçilmesi, kendisine bir elçi vasıtasıyla ya da vasıtasız vahyedilmesi ve peygamberliğini ispat edici mucizelerin getirilmesi konusunda "Allah'ın izni" bir kayıt ifadesi olarak yer almaktadır. Peygamberin

⁸⁹ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 13/558; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/356.

⁹⁰ Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*, 2/382.

⁹¹ Râzî, *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzî Mefâtihu'l-gayb*, 19/64.

⁹² İbn Atiyye, *el-Muharrerü'l-veciz*, 5/211.

⁹³ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, 2/529.

⁹⁴ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 5/111; Kurtubî, *el-Câmi li-ahkâmi'l-Kur'ân*, 17/269.

⁹⁵ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 19/229; İbn Atiyye, *el-Muharrerü'l-veciz*, 7/165.

⁹⁶ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 9/116.

⁹⁷ İbn Kesir, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 5/413.

⁹⁸ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 2/312.

⁹⁹ Mâtürîdî, *Te'vilatu ehli's-sünne -Tefsîru'l-Mâtürîdî*, 3/648.

¹⁰⁰ Râzî, *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzî Mefâtihu'l-gayb*, 12/134.

¹⁰¹ Reşîd Rızâ, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Hakîm*, 7/246.

muhataplarıyla ilişkisi ve muhatabın imanı konusunda da aynı kayıt ifadelerinin ayetlerde yer aldığı görülmektedir.

2.3. İman ve Amel Konusunda “Allah’ın İzni” Kaydı

Kur’an’da beyan edildiği üzere kurtuluşun yolu iman edip salih amelde bulunmaktır. Muhataplarına yol gösteren ilahi buyruklar, bu konuda şirke ve nifaka asla müsamaha gösterilmeyeceğini beyan etmektedir. İman ve amel konusunda samimiyet ve içtenlik temel şart olarak ortaya konmaktadır. Bu çerçevede kişinin samimiyetine engel olacak, makbul bir iman ve amelden onu uzaklaştıracak her türlü duruma karşı önlem alınmaktadır. Söz konusu uyarılar kimi zaman kişiye yönelik gelirken kimi zaman da bizzat dini tebliğ edene, peygambere yönelik gelebilmektedir.

Allah’ın dilemesi halinde yeryüzünde bulunanların tamamının iman edeceğini vurgulayan ilahi vahiy, iman etmeleri için insanları zorlamanın söz konusu olmayacağını beyan etmektedir.¹⁰² Böylece bir kimsenin iman etmesinin peygamberin elinde olmadığı, bu yüzden de peygamberin görev ve sorumluluklarını aşmaması gerektiği uyarısında bulunan Yüce Allah, peygambere düşenin Allah’ın emrettiklerini bildirmek, inkâr edenleri Allah’ın azabıyla uyarmak olduğunu bildirmektedir. Dolayısıyla kişinin imana ermesi ve hidayete ulaşması, yaratıcısının elindedir.¹⁰³ Kişi ancak Allah’ın izin vermesiyle Allah’ı tevhid üzere tasdik eder. Her ne kadar Hz. Peygamber muhataplarına hakikati izah etmek için titizlikle çalışsa da neticede iman Allah’ın yaratması, iradesi, irşad ve hidayeti ile mümkündür. Aynı zamanda yeryüzünde bulunanların hepsinin iman etmesinin Allah tarafından dilenmediği, dolayısıyla herkesin iman etmesini Allah’ın murat etmediği de ifade edilmektedir.¹⁰⁴

İman konusunda Allah’ın iznine atıfta bulunan ifadelerde muhatapların tavırlarına da dikkat çekilerek alelade bir izinden söz edilmemektedir. Zira Allah’ın ayetlerini, öğütlerini ve kesin delillerini düşünmeyen kimselerin Allah’ın azabına uğrayacağı ifade edilmektedir.¹⁰⁵ İbn Âşûr (ö. 1973), ayetteki iznin mümkün kılma ve takdir etme izni olduğunu söylemektedir. Buna göre kastedilen hak-batıl, salah-fesat arasında mümeyyiz olan kimsenin hakkı kabul etmeye hazır kılınmasıdır. Bu bakımdan bir kimsenin iman etmesi ancak Allah’ın onun iman edeceğine ilişkin meşietini ile mümkündür.¹⁰⁶ Dolayısıyla konunun çift taraflı bir yapı arz ettiği anlaşılmaktadır.

Allah’ın meşietinin kulların fiileri üzerinde zorlayıcı bir etkisinin olup olmadığı konusundaki tartışmaların bu bağlamda sürdüğü görülmektedir. Müfessir Râzî, Allah’ın muradının onları mecbur kılmadığı üzerinde dururken iman etme hususunda tesirli güç ve meşietin ancak Allah’a ait olduğunu vurgulamaktadır. Yani iman konusunda “Allah’ın izni” kaydı, kulun bu eylemi gerçekleştirirken kendisine müsaade edilmesini ifade etmektedir. Dolayısıyla izin gerçekleşmezse kulun imana

¹⁰² Yûnus 10/99, 100.

¹⁰³ Taberî, *Câmi’u’l-beyân ‘an te’vîli âyi’l-Kur’ân*, 12/299, 300.

¹⁰⁴ Râzî, *Tefsîru’l-Fahri’r-Râzî Mefâtihu’l-gayb*, 17/173.

¹⁰⁵ Taberî, *Câmi’u’l-beyân ‘an te’vîli âyi’l-Kur’ân*, 12/300; İbn Kesir, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, 7/405.

¹⁰⁶ Muhammed Tâhir İbn Âşûr, *et-Ta’hrîr ve’t-tenvîr* (Tunus, Beyrut: ed-Dârü’t-Tûnusiyeye lî’n-Neşr, 1984), 11/294.

yönelmesi mümkün olamaz.¹⁰⁷ Zemahşerî ise ilgili ifadeleri Allah'ın kolaylaştırması ve kuluna lütufta bulunması olarak açıklamaktadır.¹⁰⁸

Dinde zorlamanın bulunmadığı, Hz. Peygamber'in bir cebbar olmayıp sadece bir tebliğci olduğu vurgusunda bulunan ayetler¹⁰⁹ dikkate alındığında izin ifadesini farklı bir açıdan değerlendirmek de mümkün olabilmektedir. Buna göre Allah'ın izniyle gerçekleşen hadise, onların Allah'ın sünneti gereği tercih imkânına sahip olmaları ve bu tercihlerinde de Allah'ın iradesi dâhilinde hareket etmeleridir.¹¹⁰ Dolayısıyla izin kaydı, Allah'ın iman konusunda belirlediği temel ilkeleri desteklemek üzere kullanılmaktadır.

Yüce Allah, Kur'an'ın insanları karanlıktan aydınlığa çıkarma işlevinden bahsederken kendi iznini bir kayıt ifadesi olarak kullanmaktadır. Hz. Peygamber'in vahyi tebliğ etmesi ve bu tebliğin insanlarda bir değişime ve dönüşüme sebep olmasında Allah'ın izni belirleyici olmaktadır.¹¹¹ Böylece sözü edilen hususta esas fail olarak Allah zikredilmektedir Zira kullarına hidayet veren ve onları imanda muvaffak kılan Allah'tır. Bu ifadeler kulların fiillerini kesbedenin insan olduğunu, inşa ve tedbir konusunda ise Allah'ın yetki sahibi olduğunu beyan etmektedir.¹¹²

Mâtürîdî (ö. 333/944) ayetteki izin ifadesinin anlamıyla ilgili 1. Rablerinin emriyle, onları çağırılıyorsunuz. 2. Rablerinin ilmiyle yani bu mukatta harflerini ilmiyle indirdi. 3. Allah'ın onları muvaffak kılmasıyla bu gerçekleşmektedir, manalarını gündeme getirmektedir.¹¹³ Dolayısıyla Allah'ın ilmi, kazası ve insanları bu konuda muvaffak kılması sayesinde hidayet gerçekleşmektedir.¹¹⁴

Zemahşerî konuyla ilgili ayeti tefsirinde bu ifadenin perdenin kaldırılarak işin kolaylaştırılması anlamında istiareli bir kullanım olduğunu belirtmektedir. Allah'ın onlara bunu kolaylaştırması, kişiye ihsan ettiği lütuf ve muvaffakiyet sayesinde bunun gerçekleşmesi anlamında meseleyi açıklamaktadır.¹¹⁵ Râzî, "Allah'ın izni" kaydının, kulun fiilinin Allah tarafından yaratıldığı görüşünü desteklediğini söylemektedir. Zira izni meşiet ve yaratma anlamında kabul etmek gerekmektedir. Râzî'ye göre izin kelimesinin lütuf anlamında kabul edilmesi halinde kapalı bir anlatım söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla burada izin ile varlık yönünün yokluk yönüne galip gelmesi ve bu şekilde o şeyin meydana gelmesi anlamı öne çıkmaktadır.¹¹⁶

İlahi kitaba muhatap olanların farklı tavırlarına ve tutumlarına işaret eden ayette ise Allah'ın izniyle bu gruptan birinin öne çıktığı haber verilmektedir.¹¹⁷ "Allah'ın izni" ifadesiyle Allah'ın bu kimseleri muvaffak kılması,¹¹⁸ Allah'ın

¹⁰⁷ Râzî, *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzî Mefâtihu'l-gayb*, 17/174.

¹⁰⁸ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/176.

¹⁰⁹ el-Bakara 2/256; Kâf 50/45; el-Gâşiye 88/21, 22.

¹¹⁰ Ahmed Mustafa el-Merâğî, *Tefsîru'l-Merâğî* (Mısır: Matbaatu Mustafa el-Bâbî el-Halebî ve Evlâduhû, 1946), 11/158.

¹¹¹ İbrâhîm 14/1; ayrıca bk. el-Bakara 2/213; el-Mâide 5/16.

¹¹² Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 13/588, 589.

¹¹³ Mâtürîdî, *Te'vilatu ehli's-sünne -Tefsîru'l-Mâtürîdî*, 6/359.

¹¹⁴ İbn Atiyye, *el-Muḥarrerü'l-vecîz*, 5/219; Kurtubî, *el-Câmi li-aḥkâmi'l-Kur'ân*, 12/102.

¹¹⁵ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/360.

¹¹⁶ Râzî, *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzî Mefâtihu'l-gayb*, 19/75.

¹¹⁷ el-Fâtır 35/32.

¹¹⁸ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 19/376.

kolaylaştırması,¹¹⁹ ilmi, meşietini ya da emriyle¹²⁰ bunun gerçekleştiği haber verilmektedir. Amellerin ve konumların belirlenmesinde Allah'ın kişileri muvaffak kılması ve onlara yardımının bulunduğu anlaşılmaktadır.

İman ve amel konusunda "Allah'ın izni" kaydının yer aldığı bu ayetlerde Allah'ın rızasına yönelen, O'nun rızasını kazanmak için gayret eden kimsenin doğru yola yöneltmesi anlamı öne çıkmaktadır. Dolayısıyla Allah'ın sünnetine uygun olarak aklını kullanmayan, nazar edip ibret almayan kimsenin değil de iman edip salih amel işleyen kimselerin Allah'ın iradesi ve muvaffak kılmasıyla doğru yolu bulduğu anlaşılmaktadır.¹²¹ İzin kelimesinin ilim anlamı bu ayetlerde öne çıkartılabilmektedir. Buna göre Allah ilmi ile hidayetine yönelen kimsenin karanlıktan aydınlığa çıkması için Kur'an'ı sebep kılmaktadır. Bu durum Allah'ın sünnetine uygun olarak gerçekleşmektedir. Nihayetinde Kur'an'ın etkisi olmaksızın sadece yaratma ile olan bir hadise kastedilmemektedir.¹²²

Amel ve davranış boyutunda "Allah'ın izni" bir belirleyici olduğu gibi cennete giden yolda da "Allah'ın izni" bir kayıt olarak yer almaktadır. Müşriklerle evlenmeyi yasaklayan el-Bakara 2/221. ayette Allah'ın izniyle cennete ve bağışlanmaya çağırıldığı beyan edilmektedir. Söz konusu ayette Yüce Allah'ın cennete ve bağışlanmaya ulaştıracak yollarını insanlara bildirmesi anlatılmaktadır.¹²³ Allah onlara emretmek ve bazı hususları da yasaklamak suretiyle¹²⁴ onları cennete ulaştırmaktadır. Ayetdeki izin kelimesini yine Allah'ın kolaylaştırması ile cennete ve bağışlanmaya götürecektir amelleri yapmaya onları muvaffak kılması¹²⁵ anlamında kabul etmek de mümkündür. İzin kelimesinin tek başına emir anlamında olmadığı; bir işe nispet edilerek kullanılırsa daha kuvvetli bir manaya işaret ettiği üzerinde duran İbn Atiyye (ö. 541/1147) ise kelimenin ilim ve mümkün kılma anlamlarına dikkat çekmektedir.¹²⁶

Hz. Peygamber'in tebliğiyle kimi insanların davranışlarını düzeltmesi, kimi insanların ise sapkınlıklarının artması mümkündür. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in tebliği karşısında özellik ve durumlarına göre insanlar farklı tepkiler verebilmektedir.¹²⁷ Yüce Allah'ın izniyle, güzel memleketin ürünlerinin faydalı olacağını, kötü yerin ürünlerinin ise faydasız olacağını bildirdiği ayet bu bakımdan değerlendirilebilir.¹²⁸ Allah'ın yüceliğine ve iradesinin tesirine işaret eden bu ayet¹²⁹ Allah'ın kolaylaştırması¹³⁰ ya da kulları üzerindeki tevfiğiyle her türlü hayır ve itaatini gerçekleştiretiği¹³¹ şeklinde yorumlanmıştır.

İlahi vahyin kendilerine tebliğ edilmesiyle birlikte insanların farklı

¹¹⁹ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 5/157.

¹²⁰ Mâtürîdî, *Te'vilatu ehli's-sünne -Tefsîru'l-Mâtürîdî*, 8/490.

¹²¹ Merâğî, *Tefsîru'l-Merâğî*, 6/80.

¹²² Reşid Rızâ, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Hakîm*, 6/306.

¹²³ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 3/720.

¹²⁴ İbn Kesir, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 2/299.

¹²⁵ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/432; Râzî, *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzî Mefâtihu'l-gayb*, 6/66.

¹²⁶ İbn Atiyye, *el-Muharrerü'l-vecîz*, 1/542.

¹²⁷ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsîri*, 3/352.

¹²⁸ el-A'râf 7/58.

¹²⁹ Taberî, *Mecma'u'l-beyân fi Tefsîri'l-Kur'ân*, 4/207.

¹³⁰ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 2/452.

¹³¹ Râzî, *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzî Mefâtihu'l-Gayb*, 14/151.

temayüllerine işaret eden ayetlerde iman ve amel konusunda da “Allah’ın izni” kaydının yer aldığı görülmektedir. Bu ayetlerin tefsir kaynaklarındaki yorumlanma serüveninde farklı bakış açıları dikkat çekmektedir. Yorumlarda Allah’ın sıfatları konusundaki kelami eğilimler etkili olmaktadır. “Allah’ın izni” ifadesini Allah’ın ilmi ve temkini olarak telakki etmek, Allah’ın ilminin kullar için zorunlu bir yönlendirici olması ya da insanın kendi alanı içinde özgürlüğü bakımından değerlendirilmesi mümkündür. Diğer yandan özellikle Mutezilî âlim Zemahşerî’nin tefsirinde gördüğümüz üzere söz konusu izin ifadesini kolaylaştırma anlamında kabul edenler de bulunmaktadır. Zira Mutezile bakımından Allah’ın ilmi ya da meşietini üzerinde vurgu yapmak kulun iradesi ve yükümlülüğü açısından daraltıcı ve zorlayıcı bir durumu gerektirecektir. Bu bakımdan “Allah’ın izni” kaydının yer aldığı iman ve amelle alakalı ayetlerin yorumlanmasında kelami fırkaların Allah’ın iradesi ve kudreti konusundaki değerlendirmelerinin etkili olduğu söylenebilir.

2.4. Hüküm Verme Konusunda “Allah’ın İzni” Kaydı

Allah Teâlâ, din konusunda mutlak hüküm yetkisinin kendisinde olduğunu beyan etmektedir. Emirleri ve yasakları belirleyici olan kendisidir. Bu konuda O’nun emri ve izni olmaksızın hüküm ortaya koymak asla kabul edilmemektedir. Müşriklerin bazı konularda helâl ya da haram hükmü vermesi bu çerçevede reddedilmektedir.

Helâl ve haram konusunda insanların hatalı yaklaşımlarına karşılık Kur’an, Allah’ın iznini belirleyici olarak kabul etmektedir. Aksi halde bu konuda Allah adına hüküm verme yanlısına düşmek mümkündür. “*De ki: ‘Allah’ın size rızık olarak indirdiği şeylerden bir kısmını helâl bir kısmını haram saymanıza ne demeli?’ De ki: ‘Buna Allah mı izin verdi yoksa Allah adına hüküm mü uyduruyorsunuz?’*”¹³² Bu bağlamda Allah’ın helâl kıldığı nimetlerin O’nun izni olmaksızın haram kılınması yasaklanmaktadır. Helâl ve haram kılma konusunda Allah’tan bir izin alıp almadıkları sorgulanmakta; eğer böyle bir izin yoksa onların bu tavrının Allah adına yalan söylemek olduğu ilan edilmektedir.¹³³ Dolayısıyla ayetler, bir konuda hüküm sorulunca gevşek davranmamak; ihtiyatlı hareket etmek ve hüküm ortaya koymak gerektiğini anlatmaktadır. Kişi, Allah’ın bu konudaki hükmünü araştırmalı ve ona göre davranmalıdır.¹³⁴

Hüküm verme konusunda “Allah’ın izni” kaydına yer veren ayetlerde izin kelimesinin özellikle emir anlamıyla öne çıktığı görülmektedir. Allah’ın helâl ve haram konusundaki emrinin nihai hüküm olduğu, bu bakımdan hiçbir varlığın helâl ve haram konusunda mutlak yetkiye sahip olmadığı ayetlerde beyan edilmektedir.

2.5. Zarar ve Ölüm Konusunda “Allah’ın İzni” Kaydı

Kur’an’da Allah’ın izninin bir kayıt ifadesi olarak yer aldığı konulardan biri kişinin başına gelen herhangi bir sıkıntı, musibet, zarar veya ölüm durumudur. Yüce Allah, kişinin teslimiyet göstererek kendisine yönelmesini, başına gelen ya da

¹³² Yûnus 10/59; ayrıca bk. eş-Şûrâ 42/21.

¹³³ Mâtürîdî, *Te’vilatu ehli’s-sünne - Tefsîru’l-Mâtürîdî*, 6/57; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/151.

¹³⁴ Râzî, *Tefsîru’l-Fahri’-Râzî Mefâtihu’l-Gayb*, 3/152.

gelecek hadiselerde bunun bilincinde hareket etmesi gerektiğini beyan etmektedir. Bu bakımdan Allah'ın izni olmadan hiçbir musibetin başa gelmeyeceği hakikati ortaya konmaktadır.¹³⁵

Başına bir musibet gelen kimse bunun Allah'ın kaderi ve meşietini ile gerçekleştirdiğini bilmelidir.¹³⁶ Böylece Yüce Allah, o kimsenin musibet anında itaatten ve hayırdan nasiplenmesinin yolunu açmaktadır.¹³⁷ Zira kişi musibet, ölüm, hastalık, fakirlik ve sıkıntı halinde bunların Allah'tan geldiğini bilirse Allah'ın kazasına ve emrine teslim olur. İyilik halinde şükür, bela anında da sabır yolunu tutarak doğru yolda bulunur.¹³⁸

Münafıklar ve Medine'deki Yahudiler Hz. Peygamber ve Müslümanlara yönelik gizli planlar çevirmekte ve bu çerçevede birbirleriyle gizli görüşmeler düzenlemekteydi. Onların bu faaliyetleri Müslümanları endişelendiriyor ve rahatsız ediyordu.¹³⁹ Müslümanlar onların fısıldaşmalarını duyunca savaşlarda hezimete uğrayacaklarına ya da akrabalarının öldürüleceklerine dair bir vehme düşmekteydi. Böyle bir ortamda nazil olan ayetle onların bu şekilde davranmalarının Müslümanları üzme amacıyla olduğu haber verilmektedir. Oysa Allah'ın izni olmadıkça bütün bunlar onlara hiçbir zarar veremeyecektir.¹⁴⁰ Böylece Allah'ın izni olmaksızın vehmedilen bu şeylerin gerçekleşmeyeceği bildirilmektedir.¹⁴¹ Allah Teâlâ, şeytanın ya da gizlice fısıldaşmanın Allah'ın izni olmadan, O'nun emri ya da takdiri olmaksızın kişiye zarar veremeyeceğini haber vermektedir. Bu bakımdan Allah'a tevekkül edilmesi emredilmektedir.¹⁴²

Sihirle ilgili ifadelerin yer aldığı el-Bakara 2/102. ayette yer alan "Allah'ın izni" kaydı, eşler arasını bozacak sihrin o'nun izni olmayan hiç kimseye zarar veremeyeceği ifade edilerek kullanılmaktadır. Eğer Allah onun zararını giderirse ve eğer sihrin kötülüğünden onu korursa onun zararı ve kötülüğü ona dokunmaz. Müfessir Taberî (ö. 310/923), Arap dilinde iznin gereklilik manası taşımayan bir emir anlamı bulunduğunu; ayette bu anlamın söz konusu olmayacağını söylemektedir. Zira Allah Teâlâ'nın eşler arasında böyle bir durumun oluşmasına izin vermesi söz konusu olamaz. Bu bakımdan izin kelimesinin ilim ve bilgi anlamının bu ayette öne çıktığını belirtmektedir.¹⁴³ Kelimenin emir anlamının olmayacağı konusunda diğer kaynaklarda da benzeri ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Zira Allah ahlaksızlığı emretmez¹⁴⁴ ve insanların aleyhine buna hüküm vermez.¹⁴⁵ Dolayısıyla kelimenin bir şeyi mübah görmek anlamına gelmesi aklen mümkün değildir.¹⁴⁶ Müfessir Râzî de izin

¹³⁵ et-Tegâbün 64/11.

¹³⁶ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 6/134; İbn Kesir, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 14/20.

¹³⁷ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 6/134.

¹³⁸ Râzî, *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzî Mefâtihu'l-Gayb*, 30/26.

¹³⁹ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 22/474, 475; Râzî, *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzî Mefâtihu'l-Gayb*, 30/269.

¹⁴⁰ el-Mücâdele 58/10.

¹⁴¹ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 6/65.

¹⁴² İbn Atiyye, *el-Muharrerü'l-vecîz*, 8/251; Kurtubî, *el-Câmi li-aḥkâmi'l-Kur'ân*, 20/313.

¹⁴³ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 2/361, 362.

¹⁴⁴ Ebû İshâk İbrâhîm b. es-Serî ez-Zeccâc, *Me'âni'l-Kur'ân ve i'râbüh*, thk. Abdülcelîl Abduh Şelebî (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1988), 1/186.

¹⁴⁵ Kurtubî, *el-Câmi li-aḥkâmi'l-Kur'ân*, 2/291.

¹⁴⁶ Mâtürîdî, *Te'vilatu ehli's-sünne -Tefsîru'l-Mâtürîdî*, 1/525.

kelimesinin hakiki anlamının emir olduğunu belirtir ancak burada Allah'ın sihri emretmesinin söz konusu olamayacağı üzerinde durur. Zira o zaman Allah'ın sihri yapanları zemetmesinin bir anlamı olmamaktadır. Öyleyse burada izin kelimesini tevil etmek gerekmektedir.¹⁴⁷ Esasında izin kaydı ile sihrin zatı itibariyle kimseye zarar veremeyeceği; sihir yapılan kimsenin durumuna göre sihrin etkisinin olacağı haber verilmektedir. Böylece zarar ve musibet konusunda Allah'ın yüce irade ve kudretine dikkat çekilmektedir.

Dünya hayatındaki bir musibet ya da zararın gerçekleşmesini kendi iznine bağlayan Yüce Allah, ölüm hadisesini de kendi izin kaydıyla zikretmektedir: “*Hiçbir kimse Allah'ın yazılıp bir süreye bağlanmış izni olmadan ölmez.*”¹⁴⁸ Uhud Savaşı'nda yaşanan olaylara dikkat çekilen bir bağlamda gelen bu ayette kişinin ancak Allah'ın belirlediği ecelinin dolmasıyla ve hayatının sona ermesiyle öleceği bildirilmektedir. Dolayısıyla ancak kişinin ölümüne izin verildiğinde ölüm gerçekleşir.¹⁴⁹ İnsanların öldürülerek ya da kendileri ölererek vefat etmeleri, kendileri için yazılan ecele göre gerçekleşmektedir.¹⁵⁰ Bu bakımdan kişi öldürüldüğü vakit bunun, onun eceli olduğunu bilmekteyiz. Ölümün insanlara yaklaştığı savaş halinden söz eden bu ayette ölümün Allah'ın belirlediği vakitte gerçekleşeceği uyarısı yapılmaktadır. Böylece Müslümanlar cihada teşvik edilmektedir. Buna göre savaş esnasında ileriye atılmak ya da geri durmak ömürden bir şeyi eksiltmez ya da ömrü artırmaz.¹⁵¹

Musibet, zarar ve ölüm konusunda “Allah'ın izni” kaydının yer aldığı ayetler, meydana gelen hadiselerde Allah'ın kudretinin ve iradesinin hâkim olduğu hakikatini ortaya koymaktadır. Buna göre kişinin muhtemel hadiseler uğruna sıkıntıya düşmesi, birtakım vehimlerle hareket etmesi doğru olmaz. Zira Yüce Allah mutlak kudret ve iradesini bizlere hatırlatmakta ve kendisinin bilgisi olmaksızın hiçbir hadisenin meydana gelmeyeceğini beyan etmektedir.

2.6. Savaş Konusunda “Allah'ın İzni” Kaydı

Yaşamak kadar ölmenin, kazanmak kadar kaybetmenin mümkün olduğu savaştan bahseden ayetlerde “Allah'ın izni” bir kayıt ifadesi olarak zikredilmektedir. Öncelikle savaşın bir izne bağlı olduğu üzerinde durulmaktadır. Yüce Allah saldırıya uğrayarak zulüm altında kalanlara savaş için izin verdiğini haber vermektedir.¹⁵² Hz. Peygamber'in ashabı, müşriklerin eziyetleri karşısında Mekke döneminde sabretmeye teşvik edilmekte; onların savaşmalarına izin verilmemektedir.¹⁵³ Medine'ye hicret gerçekleşince savaş için izin veren ayet nazil olmuştur.¹⁵⁴

Savaşın nihayetinde kazanmak üzere gerçekleştirildiği bir hakikattir. Bu bakımdan Yüce Allah savaşta dengelerin kendi izniyle değişebileceğini beyan

¹⁴⁷ Râzî, *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzî Mefâtihu'l-Gayb*, 3/239, 240.

¹⁴⁸ *Kur'an Yolu Medîli*, Âl-i İmrân 3/145.

¹⁴⁹ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'an*, 6/106.

¹⁵⁰ Kurtubî, *el-Câmi li-ahkâmi'l-Kur'an*, 5/347.

¹⁵¹ İbn Kesir, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 3/203.

¹⁵² el-Hac 22/39.

¹⁵³ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 4/199; Râzî, *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzî Mefâtihu'l-gayb*, 23/40.

¹⁵⁴ Kurtubî, *el-Câmi li-ahkâmi'l-Kur'an*, 14/406.

etmektedir. “Allah’ın izni” ifadesi, bu zaferin Allah’ın kazası ve kaderiyle gerçekleştiğini,¹⁵⁵ Allah’ın yardımıyla düşmanların hezimete uğradığını ortaya koymaktadır.¹⁵⁶ İlahi yardım ve destek sebebiyle sayısal üstünlüğün önemini yitireceği beyan edilmektedir. Buna göre eğer Allah’ın yardımı gerçekleşirse sayı olarak az olmak ya da güçsüz olmak bir anlam ifade etmez. Diğer yandan eğer Allah’tan bir bela gelirse o vakit de sayısal üstünlük ve hazırlığın bir anlamı kalmamaktadır.¹⁵⁷ Dolayısıyla buradaki izin ifadesi Allah’ın yardımını ifade etmektedir.¹⁵⁸

Uhud Savaşı’nda Hz. Peygamber’in ashabının yaşadıklarını konu edinen Âl-i İmrân 3/152. ayette Müslümanların inkârcılara karşı galip gelmesi Allah’ın iznine bağlanmaktadır. Buna göre Müslümanlar savaştıkları inkârcularla Allah’ın izniyle, O’nun ilmi, kazası ve emriyle savaşmaktadır.¹⁵⁹ Dolayısıyla inananların savaş halinde Allah’ın ilmini, emrini ve kazasını göz ardı etmemeleri gerekmektedir.

Allah Teâlâ, Müslümanların savaş pozisyonundaki hareketlerinde de kendisinin iznini sınırlandırıcı bir kayıt olarak beyan etmektedir. Beni Nadr Yahudileriyle yaşanan olaylardan bahseden Haşr Sûresi’nin ilk bölümünde ağaçlarla ilgili uygulamalardan bahsedilirken bütün bunların Allah’ın izniyle gerçekleştiği haber verilmektedir.¹⁶⁰ Hurmaların kesilmesi ya da bırakılması konusunda “Allah’ın izni” kaydı bu ağaçların Allah’ın emriyle kesildiğini, fesat için kesilmediğini; bu konuda Allah’ın öfkesinin ve fasıkları cezalandırmasının olduğunu göstermektedir.¹⁶¹

Savaş insanlık tarihi adına bir hakikattir. Muhataplarının dünyasındaki gerçeklikleri dikkate alıp bunları değerlendiren Kur’an, savaş konusunda da ilkelerini beyan etmektedir. Savaşın hak ihlali ve saldırganlıktan çıkıp bir gereklilik çerçevesinde ve önemli ilkeler bağlamında sürdürülmesini emreden ayetler, Allah’tan korkup sakınma uyarısında bulunmaktadır. Bu açıdan savaşa izin verildiğini beyan eden ayet, bunun bir gereklilik halinde söz konusu olduğunu beyan etmektedir. Savaşta değişen dengelere rağmen ilahi yardımın göz ardı edilmemesi, sonucu belirleyen nihayetinde Allah olduğunun bilinmesi emredilmektedir. Bu vurguların yer aldığı ayetlerde “Allah’ın izni” ifadesi bir kayıt olarak yer almaktadır. Buradan hareketle insanlık adına önemli bir mesele olan savaşta, dünyevi eylemlerin Allah’ın kudret ve iradesi bağlamında şekilleneceği ve nihayetinde Allah’ın dilediğinin tezahür edeceği vurgulanmaktadır.

2.7. Ahiret Hayatıyla İlgili Ayetlerde “Allah’ın İzni” Kaydı

Yüce Allah dilediği vakit yeryüzündeki bu düzen bozularak sona erecek ve ahiret gerçekleşecektir. Ahiret hayatından kesitler sunan ayetler, o gün yaşanan hadiselerde de belirleyici olanın, hüküm sahibi Allah olduğunu beyan etmektedir.

¹⁵⁵ Taberî, *Câmi’u’l-beyân ‘an te’vîli âyi’l-Çur’ân*, 4/498.

¹⁵⁶ Mâtürîdî, *Te’vilatu ehli’s-sünne -Tefsîru’l-Mâtürîdî*, 2/229; İbn Kesir, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, 2/425.

¹⁵⁷ Râzî, *Tefsîru’l-Fahri’r-Râzî Mefâtihu’l-Gayb*, 6/199.

¹⁵⁸ Mâtürîdî, *Te’vilatu ehli’s-sünne -Tefsîru’l-Mâtürîdî*, 2/228.

¹⁵⁹ Taberî, *Câmi’u’l-beyân ‘an te’vîli âyi’l-Çur’ân*, 6/133-135; Kurtubî, *el-Câmi li-ahkâmi’l-Çur’ân*, 5/361; İbn Kesir, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, 3/209.

¹⁶⁰ el-Haşr 59/5.

¹⁶¹ Taberî, *Câmi’u’l-beyân ‘an te’vîli âyi’l-Çur’ân*, 22/512; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 6/76; Kurtubî, *el-Câmi li-ahkâmi’l-Çur’ân*, 20/345.

Konuyla ilgili ayetlerde "Allah'ın izni" kaydı dikkat çekmektedir. Allah'ın izni olmaksızın o gün hiç kimsenin konuşamayacağı haber verilmektedir.¹⁶² Diğer yandan bazı ayetlerde günahkârların konuşmalarından da bahsedilmektedir. Bu farklı ifadeler onların bir delil olmaksızın konuşamayacakları aksine ancak Allah'ın izniyle konuşabilecekleri şeklinde telif edilebilir. Ya da bu ayetler, insanlar o gün konuşsa bile bunun bir değer ifade etmediğini, bir delil ortaya koymadığını ifade etmek üzere kullanılabilir. Ayetlerde sözü edilen günün uzun bir gün olması ve bu bakımdan kimi zaman onların konuşmalarına izin verilirken kimi zaman da konuşmaktan men edilmeleri şeklinde anlaşılması da mümkündür.¹⁶³ Yani bir süre izin verilecek ve onlar konuşacak bir süre ise izin verilmeyecektir. Bir süre ağızlarına mühür vurulacak ve onların elleri konuşup ayakları şahit olacaktır.¹⁶⁴ Nihayetinde kıyamet gerçekleşince hiç kimse Allah'ın izni olmaksızın konuşamayacaktır.

Ahiret hayatıyla alakalı gündeme gelen hususlardan biri de şefaath konusudur. "Allah'ın izni" ifadesinin bir istisna olarak zikredildiği ayetlerin önemli bir kısmı şefaath konusuna ilgilidir. Ayetlerde, "*Allah'ın izni olmadıkça O'nun katında hiç kimsenin şefaath edemeyeceği*" şeklindeki ifadeler dikkat çekmektedir.¹⁶⁵ İslam düşünce tarihinde şefaathle ilgili farklı yaklaşımların bulunduğu bir gerçektir. Şefaathin ne anlama geldiği, sınırları ve olabirliği üzerindeki tartışmalar, şefaathle ilgili ayetlerdeki "Allah'ın izni" ifadesinin farklı manalarını ön plana çıkartmaktadır.

Müşrikler putların kendilerini Allah'a yaklaştırdığını iddia ederek onların Allah katında kendilerine aracı olacağını beklemektedir.¹⁶⁶ Allah Teâlâ, şefaath konusunda onların iddialarının asılsız olduğunu ilan ederek bu hususta tek yetkinin kendisinde olduğunu hatırlatmaktadır. Hatta Yüce Allah ahirette kendisinin izni olmaksızın kimsenin konuşma hakkının bulunmadığını, konuşanların da ancak doğruyu söyleyeceklerini ilan etmektedir.¹⁶⁷ Şefaath yetkisinin bütünüyle kendisine ait olduğunu haber vermektedir.¹⁶⁸ Şefaathle ilgili kimi ayetlerde ise sözü edilen mutlak yetkinin dâhilinde olmak üzere Allah'ın izin verdiği kimseler için şefaathin olabileceği beyan edilmektedir.¹⁶⁹ Böylece şefaathle ilgili ayetler Allah'ın yüce kudretini ve mutlak hâkimiyetini beyan etmektedir.¹⁷⁰

Yüce Allah sadece kendisine ibadet edilmesini, yalnızca kendinden yardım dilenmesini emretmekte ve ancak kendisinin şefaathlerine izin verdiği kimselerin şefaathçi olacağını söylemektedir.¹⁷¹ Öyle ki şefaath hususunda Allah katında değerli varlıkların dahi sınırlandırıldığı hakikati ilan edilmektedir: "*Göklerde nice melekler vardır ki, Allah dilediği ve razı olduğu kulları için izin vermedikçe onların bile şefaathi*

¹⁶² Bk. Hûd 11/105; Tâhâ 20/109; el-Mürselât 77/36; en-Nebe 78/21 38.

¹⁶³ Kurtubî, *el-Câmî li-ahkâmî'l-Kur'an*, 11/210.

¹⁶⁴ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/236; Râzî, *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzî Mefâtihu'l-gayb*, 18/61.

¹⁶⁵ Bk. el-Bakara 2/255; Yûnus 10/3; Tâhâ 20/109; Sebe' 34/23.

¹⁶⁶ Bk. Yûnus 10/18; ez-Zümer 39/3, 43.

¹⁶⁷ en-Nebe 78/38.

¹⁶⁸ ez-Zümer 39/44.

¹⁶⁹ Allah'ın izni kaydıyla şefaath konusuna ilgili ayetler için bk. el-Bakara 2/255; Yûnus 10/3. Allah'ın izni olmaksızın mazeret sunamayacaklarını zikreden ayetler için bk. en-Nahl 16/84; el-Mürselât 77/36.

¹⁷⁰ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/114; Râzî, *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzî Mefâtihu'l-gayb*, 17/16.

¹⁷¹ Taberî, *Câmî'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'an*, 4/535.

hiçbir fayda sağlamaz."¹⁷² Ayette Allah katında meleklerin dahi O'nun izni ve rızası olmadan şefaata edemeyecekleri haber verilmektedir. Ayetlerde meleklerin hamd ile tesbihinden, müminler için mağfiret taleplerinden¹⁷³ ve yeryüzündekiler için istigfarlarından¹⁷⁴ bahsedilmektedir. Eğer melekler için durum bu şekildeyse onlardan daha aşağıda bulunan varlıkların şefaati söz konusu olamaz.¹⁷⁵ Ayet, onların Allah'tan başka taptıkları varlıkların şefaatinin fayda vermeyeceğini beyan etmektedir.¹⁷⁶ Böylece kendileri için putların şefaatchi olduğunu iddia edenlere cevap verilmektedir. Allah katında çok değerli olan varlıkların bile şefaata hakkının olmadığı ilan edilerek Allah'a ortak koştukları bu varlıkların şefaata konusunda bir değerinin olmayacağı beyan edilmektedir.¹⁷⁷

Allah katında izin verilen ve kendilerinden razı olunan kimseler şefaata edebileceklerdir.¹⁷⁸ Bu bakımdan Allah, kâfirlerden hiç kimseye şefaata izni vermemektedir.¹⁷⁹ Ancak sözü edilen kimselerin kimlere şefaatchi olacağı konusunda farklı yaklaşımlar olduğu görülmektedir. Bu kimselerin cehenneme girmemiş fakat cennetle cehennem arasında kalan ya da cehenneme girmekle birlikte salih amelleri bulunan kimseler olduğu belirtilmektedir. Şefaata hususunda akrabanın, peygamberlerin ve Hz. Muhammed'in şefaata edeceği kimselerin niteliği de değişebilmektedir.¹⁸⁰ Çoğu kez günahkârın cehenneme girip bir süre azap çekmesinin ardından Hz. Peygamber'in şefaati ile o kimsenin cehennemden kurtulacağı belirtilmektedir. Bununla birlikte Allah'a isyan eden günahkârlar için şefaatin olmasını aklen ya da naklen uygun görmeyen anlayışlar da bulunmaktadır.¹⁸¹ Bu bakımdan şefaata edilen kimselerin Allah'ın razı olduğu kimseler olduğu belirtilmektedir.¹⁸²

İslam düşünce tarihinde şefaatin niteliği, kimler tarafından kimlere yapılabileceği ve sınırları konusunda farklı görüşler öne sürülmektedir. Bununla birlikte şefaata konusunda "Allah'ın izni"ni bir kayıt olarak zikreden ayetlerde bu meselenin mutlak olarak Allah'ın takdirine ve iradesine uygun gerçekleşeceği; dünya hayatındaki hâkimiyetlerin, üstünlüklerin ve yanlış inançların kıyamet gününde hiçbir işe yaramayacağı beyan edilmektedir. Böylelikle Yüce Allah iznini, dolayısıyla kudret ve iradesini belirleyici bir sınır olarak ilan etmektedir.

Nihayetinde cennete girme konusunda da "Allah'ın izni" bir kayıt olarak zikredilmektedir. İman edip yararlı işler yapan kimselerin Allah'ın izniyle cennete girecekleri haber verilmektedir.¹⁸³ Böylece Allah'ın girmelerini emretmesiyle birlikte

¹⁷² en-Necm 53/26.

¹⁷³ el-Mü'min 40/7.

¹⁷⁴ eş-Şûrâ 42/5.

¹⁷⁵ Mâtürîdî, *Te'vilatu ehli's-sünne -Tefsîru'l-Mâtürîdî*, 8/443.

¹⁷⁶ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Kur'ân*, 12/57; Kurtubî, *el-Câmi li-aḥkâmi'l-Kur'ân*, 20/40.

¹⁷⁷ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 6/302.

¹⁷⁸ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Kur'ân*, 16/170; Mâtürîdî, *Te'vilatu ehli's-sünne -Tefsîru'l-Mâtürîdî*, 7/311; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 4/110.

¹⁷⁹ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Kur'ân*, 19/274; Mâtürîdî, *Te'vilatu ehli's-sünne -Tefsîru'l-Mâtürîdî*, 8/443.

¹⁸⁰ İbn Atiyye, *el-Muharrerü'l-vecîz*, 2/25.

¹⁸¹ Râzî, *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzî Mefâtihu'l-gayb*, 5/11.

¹⁸² Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 5/644; 6/303.

¹⁸³ İbrâhîm 14/23.

müminlerin cennete girecekleri beyan edilmektedir.¹⁸⁴ Allah'ın izniyle girmenin O'nun rahmeti anlamında olduğu da söylenmektedir. Yani orada Rablerinin rahmetiyle ebedi kalacaklardır.¹⁸⁵

İnsanların ölüm sonrası için birtakım inanç, iddia ve beklentileri olabilmektedir. Bu konuda kimi zaman doğru kimi zaman ise ancak bir zandan ibaret olan bu algılar Kur'an tarafından değerlendirilmektedir. Kıyamet gününde mutlak yetkinin ve hükmün sadece Allah'ın olduğu beyan edilerek dünya hayatında insanların zandan ibaret kalan düşüncelerinin gerçekleşmeyeceği beyan edilmektedir. Bu ifadeler kimi zaman ahirette sorgulama konusunda kimi zaman şefaathadisesinde kimi zaman da cennete girme konusunda zikredilmektedir. Bütün bu aşamalar dikkate alındığında ahiret hayatında Allah'ın belirleyici kudreti gündeme gelmektedir.

Sonuç

Kur'an ayetlerinde ele alınan kimi konular incelendiğinde Yüce Allah'ın meseleyi farklı yönleriyle, sınırlarıyla ve ilkeleriyle birlikte beyan ettiği görülür. Kur'an'da dikkati çeken bu durum, ayetlerde yer alan ifadelerin hassasiyetle ele alınmasını gerektirmektedir. Zira ayetteki lafız, konuyla ilgili temel hedefi ve sınırları okuyucuya sunabilmektedir. Bu bağlamda Kur'an'da konuların sınırlandırılmasında ve temel ilkelerin belirlenmesinde "izin" kelimesinin Allah'a isnad edilmesi önemli bir kayıt ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira Allah Teâlâ, kimi hususlarda genel algıyı ya da hususları zikretmekte; ancak devamında kendi iznine atıfta bulunmaktadır.

Allah'ın iznini bir kayıt olarak zikrettiği ayetlerin peygamberlik, mucize, iman ve amel, hüküm verme, musibet ve zarar, savaş ve ahiret konularıyla alakalı olduğu görülmektedir. Bu konularla alakalı insanların batıl inançlarını ve zandan ibaret olan düşüncelerini aktaran Yüce Allah, kendi iznini zikrederek meselenin onların iddia ettikleri gibi olmadığını; asıl gerçeğin farklı yönlerinin bulunduğunu beyan etmektedir.

"İzin" kelimesinin, farklı manaları bünyesinde barındırması nedeniyle ilgili ayetlerin de farklı yorumları gündeme gelebilmektedir. Bu kelime emir anlamıyla birlikte ilim, bilgi ve mümkün kılma anlamlarına gelmektedir. Peygamberlik, mucize, hüküm ve ahiret konusunda Allah'ın izninin Allah'ın emri ve O'nun ilmi, bilgisi anlamlarıyla öne çıktığı görülmektedir. Ancak iman ve amel, musibet, zarar ve savaş konularında ise Allah'ın izni ilim ve bilgi yönüyle değerlendirilmektedir. Tefsir kaynaklarında üzerinde durulan bir diğer mesele ise "Allah'ın izni" ifadesiyle Allah'ın kolaylaştırması anlamına işaret edilmesidir. Allah'ın irade, kudret ve meşietiyile kullun eylemleri arasındaki ilişkiye dikkat çekilmesi nedeniyle ilgili lafzın manasının dikkate alınması gerekmektedir.

Kur'an'da zikredilen "Allah'ın izni" kaydı, tefsirlerde emir, ilim, bilgi ve kolaylaştırma anlamlarıyla yorumlanmaktadır. Nihayetinde Yüce Allah'ın farklı konularda farklı hususlara ve ilkelere işaret ettiği; bu açıdan ortak bir kelimenin de farklı

¹⁸⁴ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 13/634.

¹⁸⁵ Mâtürîdî, *Te'vilatu ehli's-sünne -Tefsîru'l-Mâtürîdî*, 6/386.

manalarını öne çıkarttığı bir gerçektir. Bu nedenle “izin” kelimesinin yer aldığı farklı konularda Allah’ın kudret, irade ve ilmine yönelik farklı hususların beyan edildiği görülmektedir. Dolayısıyla Yüce Allah, insan zihninin durdurulamaz yapısına rağmen kendisinin esas fail ve hâkim olduğunu bir sınır ifadesiyle açık bir şekilde beyan etmektedir. “İzin” ifadesinin kelime anlamları ve yer aldığı ayetlerdeki konular dik-kate alındığında meselenin çok yönlü yapısı dikkat çekmektedir. Pekçok konunun tekdüze bir yapı arz etmediği, farklı durumlar karşısında değişen hükümlerin ve ku-ralların bulunduğu, bununla birlikte değişmez ilkelerin ve sabitelerin de yer aldığı bir gerçektir. Bu çerçevede “Allah’ın izni” kaydının yer aldığı ayetler Allah’ın yüce kudretini, emrini ve ilmını gündeme getirmektedir. “Allah’ın izni” şeklindeki bu ka-yıt ifadesi, vaz’ edilen meselelerle alakalı doğru zihniyetin oluşturulması bakımın-dan önem arz etmektedir.

Funding / Finansman: This research received no external funding. / Bu araştırma herhangi bir dış fon almamıştır.

Conflicts of Interest / Çıkar Çatışması: The author declare no conflict of interest. / Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Kaynakça

- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur’ân’ın Çağdaş Tefsiri*. 12 Cilt. Yeni Ufuklar Neşriyat, ts.
- Cevherî, Ebû Nasr İsmâil b. Hammâd el-. *es-Sihâh tâcü’l-lüga ve’s-sihâhu’l-‘arabiyye*. thk. Ahmed Abdülğafûr Attâr. 7 Cilt. Beyrut- Lübnan: Dâru’l-İlm li’l-Melâyîn, 3. Basım, 1984.
- Fîrûzâbâdî, Ebû’t-Tâhir Mecdüddîn el-. *el-Kâmûsu’l-muhît*. Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, 2005.
- Halîl b. Ahmed, Ebû Abdirrahmân Amr b. Temîm el-Ferâhîdî. *Kitâbü’l-Ayn*. 4 Cilt. Beyrut- Lübnan: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, 2003.
- İbn Âşûr, Muhammed Tâhir. *et-Tahrîr ve’t-tenvîr*. 30 Cilt. Tunus, Beyrut: ed-Dâru’t-Tûnusiyye li’n-Neşr, 1984.
- İbn Atiyye, Ebû Muhammed Abdülhak b. Gâlib b. Abdirrahmân b. Gâlib el-Muhâribî el-Gırnâtî el-Endelüsî. *el-Muharrerü’l-vecîz fî tefsiri’l-kitâbi’l-‘Azîz*. thk. er-Rehâle el-Fârûk vd. 8 Cilt. Katar: Vezâretü’l-Evkâf ve’s-Şu’ûni’l-İslâmiyye, 2. Basım, 2007.
- İbn Fâris, Ebû’l-Huseyn Ahmed b. Fâris el-Şazvînî. *Mu’cemu Meşâyisi’l-Lüga*. thk. ‘Abdusselâm Muhammed Hârûn. 6 Cilt. Dâru’l-Fikr, ts.
- İbn Kesir, Ebû’l-Fidâ’ İmâdüddîn İsmâil. *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*. thk. Mustafa es-Seyyid Muhammed vd. 15 Cilt. Mektebetü Evlâdi’s-Şeyh li’t-Türâs, ts.
- İbn Manzûr, Ebû’l-Fadl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî. *Lisânü’l-Arab*. 55 Cilt. Beyrut: Dâru’l-Mearif, ts.
- Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed el-. *el-Câmî li-ahkâmi’l-Kur’ân*. ed. Abdullah b. Abdu’l-muhsin Türkî. 24 Cilt. Beyrut- Lübnan: Müessesetü’r-Risâle, 2006.
- Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd el-. *Te’vilatu ehli’s-sünne - Tefsîru’l-Mâtürîdî*. thk. Mecdî Baslûm. 10 Cilt. Beyrut- Lübnan: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, 2005.
- Merâğî, Ahmed Mustafa el-. *Tefsîru’l-Merâğî*. 30 Cilt. Mısır: Matbaatu Mustafa el-Bâbî el-Halebî ve Evlâduhû, 1946.
- Mevdûdî, Ebu’l-Al’â. *Tefhimu’l-Kur’an*. 7 Cilt. İstanbul: İnsan Yayınları, 2. Basım, 1991.
- Mukâtil b. Süleymân, Ebû’l-Hasen. *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 Cilt. Beyrut-Lübnan: Müessesetü’t-Târîhi’l-‘Arabî, 2002.
- Râzî, Fahrüddîn Muhammed b. Ömer er-. *Tefsîru’l-Fahri’r-Râzî Mefâtihu’l-Gayb*. 32 Cilt. Dâru’l-Fikr, 1. Basım, 1981.

- Reşîd Rızâ, Muhammed. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Hakîm*. 12 Cilt. Kahire: Dâru'l-Menâr, 2. Basım, 1947.
- Süyûtî, Ebû'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-. *el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim. 4 Cilt. Mısır: el-Hey'etü'l-Misriyyetü'l-Âmme li'l-Kitâb, 1974.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî et-. *Câmi'u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Kur'ân*. thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî. 26 Cilt. Hicr: Dâru Hicr, 2001.
- Tabersî, Emînü'l-İslâm Ebî Alî el-Fadl b. el-Hasen. *Mecma'u'l-beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân*. 10 Cilt. Beyrut-Lübnan: Dâru'l-'Ulûm, 2005.
- Zeccâc, Ebû İshâk İbrâhîm b. es-Serî ez-. *Me'âni'l-Kur'ân ve i'râbüh*. thk. Abdülcelîl Abduh Şelebî. 5 Cilt. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1988.
- Zemaşerî, Ebû'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. ez- Ömer b. Muhammed. *Esâsü'l-Belâğâ*. thk. Muhammed Bâsil. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1998.
- Zemaşerî, Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî ez-. *el-Keşşâf 'an haqâ'iki gâvâmi'zi't-tenzil ve 'uyûni'l-eqâvîl fî vücûhi't-te'vil*. thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd - Ali Muhammed Muavvid. 6 Cilt. Riyad: Mektebetü'l-'Ubeykân, 1998.
- Zerkeşî, Ebû Abdillâh Bedrüddîn Muhammed b. Bahâdır b. Abdillâh et-Türkî el-Mısırî el-Minhâcî ez-. *el-Burhân fî 'ulûmi'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim. 4 Cilt. Sayda-Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, 2006.
- Kur'an Yolu Meâli*. haz. Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrıçı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 4. Basım, 2015.